

DÂRÜLHADİS CAMİİ

DÂRÜLHADİS CAMİİ

Amasya'da
XV. yüzyılın sonlarına ait
cami ve dârülhadis.

Sofular mahallesinde yer alan ve Abdullah Paşa Camii veya Sofular Camii adlarıyla da anılan yapı, II. Bayezid devri rîcâlından Beylerbeyi Hacısınanbeyzâde Abdullah Paşa (ö. 896/1490-91) tarafından cami ve dârülhadis olarak hizmet vermek üzere inşa ettirilmiş, vakfiyesi ise bâninin oğlu Defterdar Abdülkerim Bey tarafından 907 (1501-1502) yılında düzenlenmiştir. Abdülkerim Bey yapının doğu yönüne 1505'te bir dârülkurrâ ilâve ettirmişse de bu kısım günümüze ulaşmamıştır. Osmanlı devri boyunca ünlü muhaddislerin ders verdikleri bu tesis halen mâmur durumdadır ve yalnız cami olarak kullanılmaktadır.

Arazinin fazlaca meyilli olmasından ötürü kuzeyindeki sokağa göre yüksekte kalan yapı, farklı kotlara sahip iki set üzerinde inşa edilmiş bulunmaktadır. Moloz taşla örülmüş olan duvarlar yer yer üç sıra tuğladan hatıllarla donatılmış ve köşeleri iri kesme taşlarla takviye edilmiştir. Kuzey cephesinin ekseninde, önündeki sahanlığa iki taraflı merdivenlerle çıkılan basık kemerli cümle kapısı yer almakta, üzerinde de bâninin adıyla yapının inşa tarihini veren sülüs hatlı Arapça kitâbe ve bir tepe penceresi bulunmaktadır. Gerek kapının sokağa göre yüksekte kalması, gerekse bu kesimin özellikle yüksek tutulmuş olması cepheyi olduğundan daha heybetli göstermektedir. Cümle kapısını takip eden kareye yakın dikdörtgen planlı mekân, kapalı avlu niteliğinde bir sofadır ve üzerini örten basit yıldız tonozun merkezine de

sekizgen prizma biçiminde bir aydınlık feneri oturtulmuştur. İki pencere ile kuzeyden ışık alan kapalı avlunun doğu ve batısında basık çapraz tonozlu, kare planlı ikişer dârülhadis hücresi, güneşinde ise aynı zamanda dershane olarak kullanılan harim yer almaktadır. Basık kemerli kapılarla avluya bağlanan ve biri bu mekâna, diğeri dışarıya açılan ikişer pencere ile aydınlatılan hücreler, tuğla örgülü bacalara sahip ocaklarla ve dolap nişleriyle donatılmıştır. Doğudaki hücre ile harimin arasına Abdullah Paşa'nın kabri ve bir zamanlar dârülkurrânın bulunduğu avluya açılan vev bir geçit yerleştirilmiştir.

Avluya göre yüksekte kalan harimin basık kemerli kapısına basamaklarla ulaşılır. Kare planlı olan bu kısmın batı ve doğu duvarlarına alttakiler dikdörtgen, üsttekiler sivri kemerli olmak üzere ikişer çift pencere, arkadaki arsaya göre çukurda kalan mihrap duvarı ile kapalı avluya bitişik kuzey duvarına ise sadece ikişer tepe penceresi açılmıştır. Mekânı örten pandantifli kubbe, dört pencereli ve on iki köşeli bir kasnakla yükseltilmiş ve ağırlığı da dört sivri kemer vasıtasıyla kesme taştan köşe pâyelerine intikal ettirilmiştir. Bugün herhangi bir süslemenin görülmediği harimde mihrabın düşey yivli kavsarası dikkat çekmektedir. Gerek cümle kapısının gerekse harim kapısının ahşap kanatları orijinal olup üst tablalarındaki yazılarla orta tablalardaki şakayıklı, rumîli oymalar II. Bayezid devrinin özelliklerini yansıtmaktadır.

Yapının kuzeydoğu köşesinde dışa taşkın, kare tabanlı ve almaşık örgülü bir kaide üzerinde minare yükselir. Kaide-den sonra sırasıyla baklavalı pabuç, tuğla hatıllardan başka altıgen tuğla kaset-

lerle de donatılmış olan almaşık örgülü ve burmalı bir silmeyle son bulan silindir biçimindeki gövde, düşey yivlerle bezemiş ve düz korkuluklarla sınırlandırılmış şerefe, kısa bir petek ve kurşun kaplı konik ahşap külâh minareyi tamamlar.

Dârülhadis Camii, Osmanlı mimarisinde bir başka benzeri olmayan ilginç tasarımı ile dikkat çekmekte, bir yandan Osmanlı öncesi Anadolu Türk mimarisinde görülen ve erken devir Osmanlı mimarisinde de yalnız iki örnekle temsil edilen kapalı avlulu medreselere, öte yandan tabhâneli (zâviyeli) camilere bağlanan tasarımı ile bu iki yapı tipi arasındaki bağlantıyı somutlaştırmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

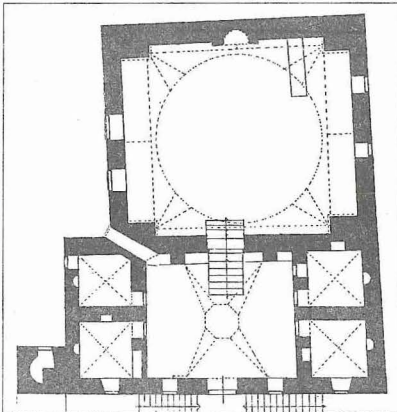
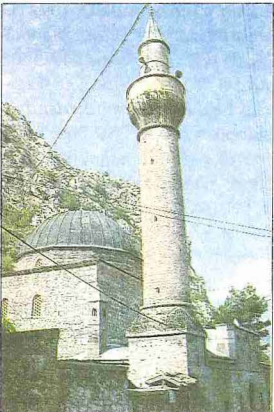
Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi I*, s. 172, 179, 309, 319-320; a.mlf., *Osmanlı Mi'mârîsi II*, s. 382-383; a.mlf., *Osmanlı Mi'mârîsi III*, s. 120; Yüksel, *Osmanlı Mi'mârîsi V*, s. 8-10; Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı*, İstanbul 1972, I, 107-108; II (1973), s. 6-87, 110, 116; a.mlf., *Osmanlı Devri Mimarîsi*, İstanbul 1986, s. 73, 181, 205, 263-264, 314-315, 338, 362, 365, 370, 374-376; *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1972, I, 229-231; Aptullah Kuran, *Mimar Sinan*, İstanbul 1986, s. 76, 172, 175-179, 184, 346, 349-350, 352; Zeynep Ahunbay, "Mimar Sinan'ın Eğitim Yapıları", *Mimarbaşı Koca Sinan: Yaşadığı Çağ ve Eserleri*, İstanbul 1988, s. 239-309; Tanju Cantay, *Süleymaniye Camii*, İstanbul 1989, s. 39-40; E. Herzfeld, "Damascus: Studies in Architecture", *AI*, IX (1942), s. 1-53; X (1943), s. 13-70; XI-XII (1946), s. 1-72; XIII-XIV (1958), s. 118-138; M. Baha Tanman, "Atik Valide Külliyesi", *STAD*, sy. 2 (1988), s. 3-19.

M. BAHA TANMAN

DÂRÜLHADİS KÜLLİYESİ

Edirne'de
Tunca nehri kıyısında
XV. yüzyıla ait külliye.

Amasya
Dârülhadis
Camii ve
planı

Cami, medrese, türbeler ve şadırvandan meydana gelen küçük bir külliye olup zaman içinde fazla hasar gördüğünden yalnızca halen harap bir vaziyette olan iki türbe ile nisbeten iyi durumda bulunan cami günümüze kadar gelebilmiştir. Bu sebeple cami Dârülhadis Camii adıyla anılmaktadır. Edirne Kalesi'nin Manyas Kapısı civarında Germekapı caddesinde yer alan külliye, II. Murad tarafından aslında bir dârülhadis olarak inşa ettirilmiştir. Halk arasında külliye yapısının sebebi olarak Hz. Peygamber'in, rüyasında II. Murad'a bura-